

Skipulagsstofnun
b.t. Sigurðar Ásbjarnarsonar
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 5. apríl 2022
Málsnúmer: 202203-0010
SS

Efni: Umsögn um matsskyldu framleiðslu Íslandsþara ehf. á algínata og þaramjöli úr stórþara

Vísað er í tölvupóst frá Skipulagsstofnun dags. 7. mars 2022, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um matsskyldu framkvæmdar Íslandsþara ehf. um framleiðslu algínata og þaramjöls úr stórþara skv. 19. grein laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021.

Líkt og fram kemur í greinargerð með fyrirspurninni hefur Íslandsþari ehf. fengið heimild til söfnunar og vinnslu á stórþara (*Laminaria hyperborea*) til rannsókna og uppskeru fyrir Norðurlandi á tímabilinu 1. janúar 2022 til 21. desember 2027.

Leyfi til þaratöku er ekki til umfjöllunar í þessari matsskyldufyrirspurn enda fellur nýting sjávargróðurs ekki undir ákvæði laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021 heldur telst til nytja á nytjastofni og byggir á lagastoðum laga um stjórn fiskveiða nr. 116/2006 sem og laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands nr. 79/1997 en rannsóknar- og uppskeruleyfið til Íslandsþara ehf. var veitt með vísan til 13. grein þeirra laga.

Náttúrufræðistofnun Íslands hefur gagnrýnt þessa leyfisveitingu og skort á samráði varðandi hana. Þeirri gagnrýni var m.a. komið á framfæri í nýlegri umsögn til atvinnuveganefndar Alþingis um frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða og lögum um veiðigjald (öflun sjávargróðurs í atvinnuskyni), 350. mál 152. löggjafarþings. Í því frumvarpi er m.a. verið að leggja til að lögbundin aðkoma Náttúrufræðistofnunar Íslands sem ráðgjafi um nýtingu sjávargróðurs verði felld úr texta laganna og leggst Náttúrufræðistofnun gegn því. Umsögn NÍ til Alþingis má sjá í heild sinni hér: <https://www.althingi.is/altext/erindi/152/152-1075.pdf>

Í umsögninni er vísað í áform Íslandsþara ehf. þó fyrirtækið sé ekki nafngreint en þar segir: „Ýmis áform eru uppi um stóraukna nýtingu á þangi og þara hérlendis. Nýlegt dæmi eru áform um mikla nýtingu á stórþara utan fyrir Norðurlandi. Veitt hefur verið rannsóknarleyfi til nýtingaraðilans sem felur í sér heimild til að taka verulega mikinn lífmassa af stórþara eða yfir 130 þúsund tonn næstu fimm árin. Kemur magnið mjög á óvart miðað við að einungis er um rannsóknarleyfi að ræða og ekki að finna rökstuðning fyrir því af hverju þarf að taka slíkt magn sem hluta af rannsókninni. Rannsóknarleyfi krefst einungis umsagnar Hafrannsóknarstofnunar og því var ekki leitað til Náttúrufræðistofnunar varðandi þessa leyfisveitingu. Áformuð þaratökusvæði utan af Norðurlandi liggja afar nálægt svæðum sem Náttúrufræðistofnun hefur skilgreint sem mikilvæg fugla- eða selasvæði og sem eru í tillögum

stofnunarinnar að B-hluta náttúruminjaskrár. Við veitingu rannsóknarleyfisins var ekki horft til mikilvægra sjónarmiða um verndargildi tiltekinnar svæða sem til skoðunar voru. Er þetta gott dæmi um mikilvægi þess að Náttúrufræðistofnun fái tækifæri til að veita ráðgjöf um nýtingu á sjávargróðri og sýnir að skýrt lögbundið hlutverk er besta leiðin til að tryggja það.“

Jafnframt kemur fram í umsögninni eftirfarandi: „Lögbundið hlutverk Náttúrufræðistofnunar varðandi ráðgjöf um sjálfbæra nýtingu auðlinda og náttúruvernd er skilgreint sérstaklega í löggjöf um ýmis lögbundin ferli er varða t.d. skipulag, mat á umhverfisáhrifum framkvæmda og áætlana og ýmsar leyfisveitingar. Stofnunin hefur hingað til ekki haft skýrt hlutverk varðandi ráðgjöf um sjálfbæra nýtingu nytjastofna í sjó, og það fyrst og fremst verið á hendi Hafrannsóknarstofnunar. Að mati Náttúrufræðistofnunar er full ástæða til að svo eigi ekki við um nýtingu sjávargróðurs. Um er að ræða lífveruhóp sem er undirstaða í lykilstærjum á mörkum lands og sjávar. Breytingar í t.d. útbreiðslu, lífmassa eða tegundasamsetningu sjávargróðurs getur haft mjög víðfem áhrif á íslenska náttúru líkt og fjallað er um hér að framan og sem Náttúrufræðistofnun hefur skýrt umboð og hlutverk til að veita ráðgjöfum. Þar sem þangskurður eða önnur nýting sjávargróðurs fellur ekki undir gildissvið laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana eru engir aðrir skýrir lögbundnir ferlar til staðar þar sem Náttúrufræðistofnun veitir ráðgjöf um þessa nýtingu.“

Náttúrufræðistofnun telur mikilvægt að draga fram hér þessi efnisatriði úr umsögn sinni um frumvarpið í ljósi þess að þaratakan sjálf er ekki til umfjöllunar í matsskyldufyrirspurninni heldur eingöngu vinnslan á landi og umhverfisáhrif við uppbyggingu og starfsemi hennar. Það er sannarlega óheppilegt að ekki hafi gefist tækifæri til að rýna umhverfisáhrif þaratökunnar gaumgæfilega áður en leyfi voru veitt á sambærilegan hátt og gert er á vettvangi umhverfismats þar sem eðli áhrifa af nýtingunni eru í raun ekki ósvipuð áhrifa af t.d. efnistöku af hafsbotni eða öðrum framkvæmdum sem geta valdið fjölpáttu áhrifum á líffræðilega fjölbreytni. Þar getur verið um að ræða áhrif á bæði einstaka lífveruhópa sem nýta þaraskóga sem búsvæði sem og vistfræðileg hlutverk þaraskóga t.d. við kolefnisbindingu og sem uppeldisstöðvar tegunda sem tilheyra nytjastofnum eða eru mikilvæg fæða fyrir fugla, seli og annað dýralíf. Í umsögn Hafrannsóknarstofnunar um leyfisveitinguna er því miður ekki fjallað nægjanlega vel um þessi atriði að mati Náttúrufræðistofnunar og ekki um nálægð verndarsvæða eða mikilvægra búsvæða sjófugla og sela við sum af þessum áætluðu nýtingarsvæðum fyrir Norðurlandi.

Eins og kemur fram í greinargerðinni sem fylgir fyrirspurninni er stefnt að verklagi sem ætti að minnka bein áhrif af þaratökunni á lífríki svæðisins svo sem að fjarlægja einungis stóra einstaklinga og að skilja frá rófrestuna og losa aftur í sjóinn en ýmis botndýr festa sig við þann hluta þarans. Þá er miðað við að þaraskógurinn sé grisjaður á 4-5 ára fresti til að gefa honum tækifæri á endurnýjun. Þar af leiðandi ætti einungis að vera stefnt að þaratöku einu sinni á hverju svæði á gildistíma leyfisins. Það er vissulega jákvætt að stefnt sé að því að taka ákveðin skref til að draga úr neikvæðum áhrifum þaratökunnar. Mikilvægt er að vöktun með áhrifum þaratökunnar sé fylgt eftir með breytingum á vali á þaratökusvæðum ef ummerki eru um að áhrif þaratökunnar á lífríkið séu neikvæð. Þessi aðferðafræði breytir því ekki að Náttúrufræðistofnun telur að of umfangsmikið leyfi hafi verið veitt fyrir þaratöku, bæði hvað

varðar magn og fjölda svæða. Engin fordæmi eru fyrir þaratöku af þessum toga hérlendis og mikilvægt að varlega sé stigið til jarðar þegar byrjað er á slíku.

Varðandi þau atriði sem eru til formlegrar umfjöllunar í fyrirspurninni er þar um að ræða framkvæmd undir tölulið 6.03 samkvæmt lögum nr. 111/2021 en sá liður nær til „[framleiðslu] á sævivörum, plöntuverndarvörum og lyfjum, málningu og lakki, gúmmílíki og peroxíðum þar sem gólflötur bygginga er a.m.k. 1.000 m²“

Mögulegar staðsetningar byggingarinnar eru á röskuðum svæðum í eða nálægt Húsavíkurhöfn eða við Dalvíkurhöfn. Ekki er talin þörf á nýjum landfyllingum í Húsavík en í Dalvík yrði vinnsluhúsnæðið staðsett á fyrirhugaðri landfyllingu sem er hluti af stærri framkvæmd á hafnar svæðinu.

Möguleg umhverfisáhrif af vinnslunni, hvort sem hún yrði í Húsavík eða Dalvík, á lífríki og náttúru eru einkum vegna frárennslis. Miðað er við að styrkur saltlausnar sem myndast í vinnsluferlinu verði innan leyfilegra marka og eigi ekki að haf áhrif á magns salts í sjó eða á lífríki. Önnur mengunarhætta er lítil. Minniháttar búsvæðarask yrði vegna landfyllingar í Dalvík, en landfyllingar hafa þegar verið byggðar í Húsavík.

Það er mat Náttúrufræðistofnunar Íslands að umhverfisáhrif vegna uppbyggingar vinnsluhúsnæðis og vinnslu á þaraafurðum í Húsavík eða Dalvík verði minniháttar og að ekki sé þörf á að sú framkvæmd sé háð mati á umhverfisáhrifum.

Þrátt fyrir það eins og áður hefur komið fram telur Náttúrufræðistofnun að ágallar séu á ferli ákvarðanatöku við leyfisveitingar fyrir þaratöku af þessu umfangi hér á landi. Betra væri ef slíkar leyfisveitingar væru háðar sambærilegu mati á umhverfisáhrifum og leyfi vegna framkvæmda sem falla undir gildissvið laga nr. 111/2021. Þess vegna beinir Náttúrufræðistofnun því til Skipulagsstofnunar að kannað verði í þau hvort og þá með hvaða hætti slík stórfelld nýting á þara gæti fallið undir lög um mat á umhverfisáhrifum og lagðar verði til breytingar á þeim lögum ef það er talið nauðsynlegt að mati Skipulagsstofnunar, svo fyrirnefnd lög taki tvímælalaust til slíkrar nýtingar.

Virðingarfyllst,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs
Náttúrufræðistofnun Íslands